

Als het regent en de zon schijnt 8: De duivel lacht en God weent

(with English summary)

*Als het regent en de zon schijnt,
lacht de duivel en God weent.*

In de spreuk uit Sleeswijk-Holstein zagen we de duivel lachen bij het slaan van zijn grootmoeder (zie §4). In het Rijnland *grint der Düwel on Gott lat* (lacht), *dat e schlecht Minsch de Hemmelsreis grad mat* (macht), of *Der Düwel lacht un de Engelcher krische* (weinen).¹ Ook wordt gezegd: *Den Himmel lacht a kreischt* (lacht en weent).² Dit lachen komen we ook tegen in Spanje:

*Si con sol está lloviendo,
El diablo se anda riendo,*

(Als met zon er regen is, gaat de duivel lachen). Maar in een andere spreuk is het Onze Heer, die lacht:

*Cuando llueve y hace sol,
se rée Nuestro Señor*

en bij ‘maanregen’ is het de Maagd Maria:

*Cuando llueve y hace luna,
se rée la Virgen pura.*³

¹ RheinWb VIII, 1156f: MGladb-Rheind; Köln-Brauweiler.

² RheinWb III, 635: Bitb. Ook: *half lacht den Himmel un half kreischt en Merz*, Mosfrk.

³ F-T Sp 1; Knapp 1939, 75 naar Marín 1926: 454, 94; vgl. E-T Sp 1 = Aquilina 1972, 530 (*se rée*), die ook een Spaanse weerregel geeft, waarin het verschijnsel wordt gevolgd door de regenboog: *Cuando llueve y hace sol, sale el arco del Señor*. Dit laatste ook los (E-Ö Sp 4) of als eerste regel van E-Ö Sp 6, gevolgd door: *cuando llueve y hace frío, sale el arco del judío*, met het idee, dat er twee regenbogen zijn, een grote van God en een donker-lila (*morado*), die van de Jood is; E-Ö Sp 7 heeft dezelfde regels in omgekeerde volgorde. E-Ö Sp 5 begint met *cuando llueve y hace pompas* (praal), *sale el arco de las monjas* (nonnen), waarna de regel met Gods boog. Ook E-Ö Sp 8 is uit twee van die regels opgebouwd maar niet met de regenboog maar ‘vanwege de wonden van de Heer en wanneer het regent en vriest, dan is het vanwege de nagels van de Joden.’ Cf. Ruibal 2007, 69: *Cando chove y fai sol sale el arco del Señor* (Xoàn Babarro 2003, 532: Asturia); Castelaans: *Cuando llueve y hace sol, sale el arco del Señor. Cuando llueve y hace frío sale el arco del judío*. Een Catalaanse luidt: *Plou i fa sol, la lluna de juliol* (maan van juli). Vgl. Misc Fr: *Quand il pleut et fait soleil, tournez le dos au soleil et vous verrez l’arc-en-ciel*. Ook in Nederland wordt gezegd dat als het regent en de zon schijnt, er een regenboog komt (of is) [Internet: Ook in Estonia, aldus Virve Sarapik; en in Frankrijk: *L’arc-en-ciel apparaît quand il pleut et que le soleil brille*; op de Islas Canarias luidde de atlasvraag: *Arco de colores que sale en el cielo cuando llueve u hace sol* (ALEICan mapa 762)]. Caminada (1962, 28) merkt op over Raetië: ‘Orakelhaft und glückbringend ist besonders der Regenbogen, diese zarte Gebilde aus Regen und Sonnenschein.’ // Internet: De Franse dichter Pierre Coran begint zijn regenbooggedicht *Arc-en-Ciel* met de treffende regel: *Quant le soleil pleut...* // Catalaans: Victor Pàmies i Riudor: Pluja n°829: *Quan plou i fa sol, riu nostre Senyor*; n° 516: *Plou i fa sol, riu nostre Senyor*; *plou i fa lluna, riu la Verge Maria*; vgl. n°821: *Quan plou i el*

In Roemenië weent God en lacht de duivel.⁴ Maar volgens de Roemenen in Hongarije is het de Moeder Gods (*Maica Domnului*), die weent om de misdaden der mensen, en ook de Esten menen, dat Maria (*Maarja*) weent, zoals ook de Witrussen (*Matatška Boskaja* of *božja mater*) en de Mexicanen (*la Virgen*).⁵ Bij de Finnen wordt gezegd: Dan weent men in de hemel of de engelen lachen door hun tranen, maar in Riga bij Duitssprekende Letten *weinen die Engel*, wat ook in Litouwen wordt gezegd evenals bij de Zweedssprekende Finnen.⁶ In de Oekraïne weent de heks, terwijl in Hongarije zo'n regen *the tears of the old witch* wordt genoemd. In Zuid-Frankrijk zijn de tovenaressen in treurnis, in Estland knarsen de oude vrijsters de tanden en in Finland wenen ze in Kyöpeli, wat Kuusi vertaalt met 'Koboldheim', de verzamelplaats van oude vrijsters, maar volgens een andere spreuk lachen de oude vrijsters, terwijl bij de Fin-Zweden de oude vrijsters worden opgehangen.⁷ In Denemarken wordt gezegd, dat de zonneregen de heksen pijnigt, of dat in de hel een heks brandt.⁸ Het glimlachen wordt in Estland gezegd van de koningin, die in Polen weent, maar dat kan ook de prinses zijn, zoals bij de Wit-Russen de

*sol és fort, la Mare de Déu plora, perquè busca el seu Fill i no el troba; en n°822: Quan plou i fa fred, la Mare de Déu té un filllet. // Ook in Baskenland verschijnt de regenboog: Eguzkia eta euria, Erromako zubia (Zonneschijn en regen, de Brug van Rome, d.w.z. de regenboog: 'El sol y la lluvia, (traen) el puente de Roma (el arco iris)' (Proverbios en vasco). // In Auvergne/Limousin zegt men bij de zonneregen wel: *k_wi la tsābayo dó bō dāe* (c'est la jarrière du Bon Dieu; een regenboognaam, die we verderop zullen bekijken; ALAL c. 47, P. 7; ook P. 14: *ku tsādalo?*). // In Portugal kent men de spreuk: *Sol chuvisqueiro, água no capelo da Senhora*, die lastig te vertalen is: 'Zon motregen, water in de capuchon van de Senhora [= Maria]'; een *capelo* is (*ant.*) 'Parte superior do hábito de religiosos, que lhes cobria a cabeça, à maneira de capuz' (*Dic. Houaiss*). We komen het woord ook tegen in een andere moeilijk te vertalen spreuk: *Sol coelheiro, água no capelo* (Zon konijnenjacht, water in de capuchon). // ALFC c. 52 P. 40: 'quand il y a deux arcs-en-ciel à la fois, l'une est moins belle que l'autre' en men zegt: *l ark ā syèl di dyāl n ó pa €u bèl kè sti di bō dū* (de regenboog van de duivel is niet zo mooi als die van de goede God).*

⁴ E-X Rum 1: *că Dumnezeu plânge și dracu ride*. God weent, omdat zeer veel meisjes zwanger zijn. In Raetië wordt de spreuk verbonden met achteruitlopen: *Wenn man rückwärts geht, so weint der Herrgott, und der Teufel lacht*, wat door Caminada (1962, 24f) wordt verbonden met een andere spreuk: *Tgi che va anavos, porta aua al giavel* (wie achterwaarts loopt, brengt water naar de duivel), 'ein unverständliche Satz', die hij vaak hoorde uit de mond van zijn eigen moeder 'beim Aufführen derartige Übermuts'.

⁵ E-X UngRum 1; E-X Est 1; E-X WRus 1 (glimlucht door de tranen heen) 2; E-X Mex 1.

⁶ E-X Fin 1 en 2 (vgl. WRus 1); E-X LetDeu 1; E-X Lit 1; E-X FinSchw 1.

⁷ H-X Ukr 1, H-X Ung 1, H-X Fr 1 (vgl H-Z Sp 6-7: *porten dol*), H-X Est 1, H-X Fin 2, 1 (Kyöpeli); H-T Fin 1 (lachen); H-V FinSchw 1 (ophangen). In Lombardije zegt men, dat de heksen wenen, als het woud, door storm bewogen, kraakt (Teirlinck 1930, 9 naar Gub. I, 111). In Zwaben wordt gezegd, *daß der Wind gehe, wenn sich einer erhenkt* (Höfler 1934, 230 n. 195 naar Birlinger, *Aus Schwaben*, I, 100). Vgl. RheinWb III, 610: *En wedder, mer ment, et hätt en Hex sech gehange* Aden-Borler: zo'n slecht weer, men meent, er heeft een heks zich opgehangen. ID., 614: Ook wordt van slecht weer gezegd: *Dat es e Weær, òm et Hexen te lihre* (leren) SNfrk; *en reit Sauweder tem hexen* Elbf (echt hondeweer om te heksen); ID., 609: *da's e Wedder für de Hexə Dür-Heistern*. In een Galicisch rijmpje is sprake van de 'tranen van de hoer': *Chuvia con sol, lágrima de puta, cai no chan, queda enxuta* (Ruibal 2007, 68; Fernández Rei 2003, 195 uit Oleiros en Cambados).

⁸ H-V Dän 1, 2 (pijnigen), 3 (branden). Knapp 1939, 69 vermeldt de in Catalonië gebruikelijke uitdrukking bij een grote storm: *Sembla que hagin penjat alguna bruixa* 'het lijkt of ergens een of andere heks bungelt', waarbij de andere heksen komen kijken in de vorm van winden uit allerlei richtingen. In Catalonië wordt de zaterdagavond *el dia de les bruixes* genoemd, zoals in het Duits *Hexensabbath*. Dan heeft om middernacht de samenkomst plaats, die ook wel 'convent' (vgl. F-O It 11, F-S It 1: de duivel; H-O It 3, 4: de heksen) wordt genoemd. In Lausitz en Slezië geloofde men dat de duivel met de ziel van een gehangene in de storm wegvoer (Kuusi 1957, 235f). In Pommerellen zegt men, als een grote storm woei, dat iemand zich heeft verhangen; ook in Slezië; in Büzlau: als de storm drie dagen aanhoudt, dan verhangt iemand zich. In Zwaben wordt na een nacht vol storm gevolgd door mooi weer gezegd: 'hätte sich gestern einer erhängt, so reute es ihn heut gewiss.' Maar elders wordt het omgedraaid: Als iemand zich verhangt, ontstaat een storm. Ook in Bretagne: *Lorsque de grands criminels cessent de vivre, l'aire, la terre et les mers sont vivement agités.* (Mannhardt 1858, 270 nt. 1) Te Ristolas (Hautes-Alpes) zei men, dat 'quand le vent mugit et qu'il y a de la tempête, on dit que des corps qui n'ont pas eu de sépulture "se redressent" et se montrent aux passants'. (Gennep 1948, 129)

tsarendochter. Bij de Fin-Zweden zijn de Godskinderen (*gudsbarnen*) blij en de *trollbarnen* wenen, omdat de grijsaard nat wordt, in een andere spreuk wenen de troll-kinderen en komt de Troll doornat thuis; gezegd word: *Nu räinar ä tonkgåbbaine* ‘kabouterregen’. In Noorwegen wenen de kinderen van Thor.⁹

English summary

In a proverb from Schleswig-Holstein we have seen the devil laughing while beating his grandmother who is crying (§4). In the Rhineland the devil is crying and God laughs while a bad person is at that moment making his journey to heaven; or the devil laughs and the angels are crying. Also they say: ‘The heaven (sky) laughs and cries.’ The laughter can also be seen in Spain: ‘When with sun it is raining, the devil starts to laugh.’ But in another proverb it is Our Lord who is laughing, and when it rains and there is moon, the pure Virgin is laughing. In Rumania God is crying and the devil laughs. But according to Rumanians in Hungary it is the Mother of God who is crying over all the crimes of the people, and also the Estonians are of the opinion that Mary cries, just like the White Russians and the Mexicans. The Fins say: They then cry in heaven or the angels are laughing through their tears, but German speaking Latvians in Riga say the angels are crying, which is also said in Lithuania as well as by Swedish speaking Fins. In the Ukraine the witch is crying, while in Hungary such a rain is called ‘the tears of the old witch’. In South France the women-sorcerers are sad, in Estonia the old spinsters grind their teeth and in Finland they are crying in *Kyöpeli*, translated by Kuusi as ‘Koboldheim’, i.e. ‘goblin country’, the gathering place of old spinsters, but according to another maxim the old spinsters are laughing, while the Fin-Swedish say the old spinsters are being hanged. In Denmark they say that the sunshower torments the witches, or that in hell a witch is burning. The smiling is in Estonia attributed to the queen, who is crying in Poland, but it can also be the princess, as with the White Russians the daughter of the Tsar. The Fin-Swedish also say that the children of God are happy and the children of the trolls cry, because the old man is getting wet, in another maxim the children of the troll are crying, and the Troll comes home soaking wet; it is said: Now rains a ‘goblin-rain’. In Norway the children of Thor are crying.

⁹ M-T Est 1: lächelt; M-X Pol 1: een koningin weent; M-X Pol 2: a princess is crying; M-X WRus 1-2: *tsarevna platšet*; G-X FinSchw 2: *gobbin*; G-X FinSchw 1: *trållen*; G-Ö FinSchw 1; G-X Nor 1: *Tol*.